

**СТАНОВИЩЕ ЗА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД НА МИГЛЕНА
КРЪСТЕВА-ИВАНОВА НА ТЕМА:
КОГНИТИВНИ НАРУШЕНИЯ В МОДЕЛА НА ВЪЗПРИЕМАНЕ
НА СВЕТА И СЕБЕ СИ ПРИ ЮНОШИ С ПРОБЛЕМНО
ПОВЕДЕНИЕ**

ОТ ПРОФ. ДПСН.ВАНЯ МАТАНОВА

Дисертацията на тема „Когнитивни нарушения в модела на възприемане на света и себе си при юноши с проблемно поведение” е в обем от 186 страници и в структурно отношение е разделен на: увод, изложение на теоретичните концепции и емпиричните данни в четири глави, заключение, библиография и шест приложения. Тази структура на дисертационния труд отговаря напълно на изискванията за този род научни разработки. В основната част са поместени таблици, включващи емпиричните данни и анализи на изследването, и фигури, илюстриращи модела за консултиране.

В литературата, посветена на преходната юношеска възраст, често се появява терминът „трудно дете”, „труден юноша”. Извън теоретичните концепции и отлично реализираните анализи на литературата, д-р Кръстева е дълбока убедена, че трудният юноша понякога е просто неудобен, разваля комфорта на възрастния. В дисертацията се акцентира върху една по-различно дефинирана група от младежи. Дезадаптивното поведение се разглежда като континуум, разположен по оста „норма–патология”. Таргетната група са юношите, които, експериментирайки, проявяват дезадаптивност, но тази дезадаптивност не е стабилизирана в поведение. Това дава основание да се разработи превантивна програма.

Актуалността на темата е безспорна, но за съжаление не разработена в специализираната литература, а ако бъдем достатъчно откровени, това е проблематика, от която много

специалисти панически бягат, зад което обаче прозира собствената им безпомощност и ниска компетентност.

Освен острата необходимост от социално адаптирани личности, актуалността на темата се определя и от особено опасните темпове на растеж на престъпността в детско-юношеска възраст. Ето защо именно профилактиката и корекцията на дезадаптивните и рискови поведения си остават един от най-актуалните въпроси в практическата психология.

Обектът на изследване са 100 юноши (момчета и момичета) във възрастовата група 14–18 години.

Предмет на изследването са особеностите при когнитивните нарушения във възприемането на света и себе си, наречени дисфункционални убеждения, самооценката, импулсивността, семейната и приятелската подкрепа.

В Първа глава се разглежда мястото на когнитивно-поведенческата парадигма (КПП) в консултативната теория и практика като по-широка рамка за емпиричното изследване.

КПП подчертава водещата роля на когнитивните структури или на схемите. Схемите са когнитивната репрезентация на миналия опит, те оказват влияние върху възприемането на опита към настоящето и помагат да се систематизира новата информация.

Последица от въздействието на дисфункционалните когнитивни схеми е формирането на дезадаптивно поведение. При определянето на юношеското поведение като нормално или абнормно трябва да се отчитат разликите на възрастово-специфичните психични разстройства и характерните за възрастта акцентуации на характера.

Тази част от дисертационния труд показва изключително високите компетентности на д-р Кръстева не само по отношение на КПП, но и по отношение на други терапевтични подходи. Тази част е учебник за начинаещи терапевти, тя формира отношение към знанието, към колегите, уважение и приемане на опита и разбиранията на другите, убедеността, че

нищо не идва на празно място, а е в резултат от усилието на нашите предци и учители.

Втората глава на дисертационния труд е посветена на юношеската възраст и свързаните с нея фактори за адаптивно и дезадаптивно поведение.

Подробно са разгледани особеностите на юношеската възраст, които биха могли да изиграят ролята на етиологични фактори по отношение на дезадаптивните поведения. Известно е, че юношеството е период на повишен риск от проблеми, който обаче ни дава възможност за промяна чрез намеса.

Юношите, които са преживели negliжиране, малтретиране или изоставяне в детството, се сблъскват с допълнителни проблеми - от една страна самото юношество е предизвикателство, а от друга страна юношите понасят товара на емоционалните и психологически проблеми от миналото.

Неправилното протичане на нормативните процеси, оказва формиращо влияние върху дезадаптацията на младите хора. При създаването на конструкта за консултиране на юноши важно място заема реструктурирането на поведението през формирането на резилианс, което включва развиване на силно чувство на свързаност с родителите, със семейни, училищни, обществени институции, с възрастни извън семейството, разработване и подобряване на училищната и социална компетентност..

В тази глава проличава отношението на д-р Кръстева към юношеството. Юношеството се приема не като възрастов период, който създава дискомфорт и просто трябва да се изтърпи, а като период със свои особености, динамика и прогноза, в който юношите имат поведенчески модели, които носят символно значение, Тази картина е важно да бъде разпозната и разбрана от другите по добър начин.

Хипотезите на изследването са 5 и касаят изследването на различията между групите по отношение на импулсивност, дисфункционални убеждения, самооценка и подкрепа от

семејната и пријателската среда. Допускат се и различия по отношение на пола и възрастта, както и наличието на главни фактори във всяка група.

Хипотезите, целта и задачите на емпиричното проучване са формулирани ясно и точно. Организацијата на емпиричното проучване покажува отличните способности на дисертантката да планира и провежда емпирично проучвање, способност да улови неразрешеното, актуалното, да превърне сухата теорија во полезна практика. Тоа усещане се засилува во четвртата глава, во која се представени анализ и интерпретација на получените емпирични данни. Направен е количествен и квалитетен анализ на емпиричните данни - корелационен, факторен, регресионен анализ. Данните се анализирани коректно, коментарите соодветствуваат на получените данни. Квалитетниот анализ е најтешката част од анализата на данни. Тој дава диференцијата, препознавањето на индивидуалноста, прецизирањето на консултирањето и терапијата. Умението за квалитетен анализ е високопрофесионално умение, надстроено над компетентноста, опита и дијагностичната интуиција. Таа дисертација покажува точно тоа, че квалитетниот анализ прецизира данните од количествениот анализ, зад тези факти се крие индивидуалноста, кое е смисълот на психологичното консултирање.

Обобщението и изводите се направени по формулираните хипотези.

Може би најзначајната част на дисертациониот труд е конструирањето на теоретико - емпиричен модел за консултирање на юноши. Таргетната група, кон која е адресиран, опфаќа юношите, кои демонстрираат поведенија во континуума норма-патологија, адаптација-дезадаптација. На практика тоа опфаќа почти сите во возраст од 12 до 18 години.

Создадениот мултимодален модел е иновативен, опфаќа анализ на тенденциите за дезадаптивно поведение во групата на експериментирачите. Досега акцентот во консултирањето и

корекцията бе поставен върху групата на рисковите юноши. Предложеният диагностичен подход може да бъде приложен в психологичната практика като скрининг инструмент за ранна оценка, но и като корекционен инструмент.

Приносите на дисертационният труд на д-р Кръстева са обобщени и реални, което показва добрата критичност и саморефлексия - задължителни качества на всеки добър психотерапевт и изследовател.

Научните публикации, свързани с дисертационния труд са 4, публикувани в престижни научни списания.

Авторефератът отразява съдържателно дисертационния труд и дава ясна представа за него.

Имайки предвид безспорните научни качества на представения дисертационен труд, както и личностните и професионални качества на д-р Меглена Кръстева, с пълна убеденост предлагам на Уважаемото научно жури да присъди на д-р Миглена Кръстева образователната и научна степен ДОКТОР.

14.5.2013 Г.

Подпис:.....
/проф. дпсн. Ваня Матанова/